

Ks. Jerzy Chmiel

ZNAKI POKUTY W PIŚMIE ŚW. ROZWAŻANIE SEMIOTYCZNE.

1. **Semiotyka pokuty.** Człowiek jest ustawicznie wzywany przez Boga do powrotu do Niego. Jest to temat nawrócenia, który często występuje w Piśmie św. Greckie słowo *metánoia* = nawrócenie, pokuta, występuje w Nowym Testamencie 22 razy. Tej postawie wewnętrznej, jaką jest nawrócenie, pokuta, towarzyszą pewne znaki zewnętrzne. Mogą mieć one charakter wspólnotowy (liturgia) albo indywidualny (modlitwa osobista, umartwienie). Owe znaki zewnętrzne tworzą pojęcie pokuty w znaczeniu zewnętrznego wyrażenia ducha pokuty. Nie można znaków pokuty rozdzielać od ducha pokuty — byłaby to postawa napiętnowana przez Jezusa: „Kiedy pościecie, nie bądźcie posepni jak obłudnicy. Przybierają oni wygląd pónury, aby pokazać ludziom, że poszczą”. (Mt 6, 16). Ale możemy zwrócić większą uwagę na znaczenie znaków pokuty. Nie tylko wyrażają one bowiem stan wewnętrzny pokutującego, czyli nawracającego się do Boga człowieka, ale skłaniają nas czytających (słuchających) o tych znakach do podjęcia oznaczonej postawy. Innymi słowy — znaki pokuty pełnią rolę nie tylko informacyjną, ale inwitalcyjną, czyli zapraszającą nas do udziału w powrocie do Boga, to znaczy w nawróceniu.

Przepowiadanie tematu pokuty, jaki występuje w Biblii, nie może ograniczyć się do podania tekstów Pisma św. i objaśnień egzegetycznych. Kerygmat pokuty winien mieć w sobie coś z owych biblijnych znaków pokuty, które odwołujemy w sobie nie przez mechaniczne powtarzanie gestów (które mogą być różne we współczesnej mozaice kulturowej), lecz przez odczucie obecności Boga, który nas wzywa do powrotu. „Bliskość jako bliżej, jeszcze bliżej, staje się przedmiotem. Osiąga stopień najwyższy jako mój ustawiczny niepokój” (E. Levinas). Właśnie ów niepokój — wyraz odczucia bliskości Boga, spełnia rolę znaku pokuty.

Pokutuję, to nie znaczy tylko, że biję się w piersi albo że chodzę w worze (może to być wyraz panującej mody), ale że jestem tak zaniepokojony odczuciem bliskości Boga, iż nie mogę trwać w dotych-

czasowym moim stanie grzechu, wrogości, obcości względem Boga. „Bliskość nie jest stanem, odpoczynkiem, ale właśnie niepokojem, nie-miejszem ,z dala od miejsca odpoczynku” (E. Levinas).

2. Pismo św. wzywa do pokuty. Jeżeli zestawimy niektóre wypowiedzi biblijne, odczuwamy lepiej semiotyczny charakter apelów pokutnych. Można te zdania wypisać jako hasła, nie muszą to być dosłownie samoistne wypowiedzenia. Umieszczone w odpowiednich miejscach sakralnych przestaną pełnić tylko rolę informacji, a staną się wyrzutem, przypomnieniem, ostrzeżeniem, zachętą — a o to właśnie chodzi i na tym polega semiotyka znaków pokutnych.

a) Każdy, kto nie będzie czynił pokuty, będzie wykluczony ze swej społeczności (Kpł 23, 26).

b) Jeśli się nie nawrócicie, wszyscy tak samo zginiecie (Łk 13,35). Ten logion wypowiedział Jezus w związku z wypadkami, jakie się podówczas wydarzyły (krwawo stłumione powstanie Galilejczyków, zawalenie się wieży w Siloe). To nie kara za grzechy: „bynajmniej, nie byli oni większymi grzesznikami niż inni” — podkreślił Jezus, ale ostrzeżenie dla nas. Wypadki, o których się dowiadujemy (trzęsienia ziemi, katastrofy, nagła śmierć), mogą spełniać względem nas funkcje znaku pokuty. Wobec tych wypadków odczuwam względem siebie *Bliskość*. Można dać nowy kontekst do tego logionu, kroniki dnia obfitują w wypadki (np. straszliwe trzęsienie ziemi tak blisko nas i u nas odczuwalne). Będzie to niewątpliwie szokujące, dużo zależy od odpowiedniej stylistyki, ale spełni rolę semiotyczną.

c) Nawracajcie się i wiercie w Ewangelię (Mk 1, 15).

d) Wyszli więc uczniowie Jezusa i wzywali do nawrócenia (Mk 6, 12).

e) W imię Chrystusa głoszone jest nawrócenie (Łk 24, 47).

f) Dlaczego nie chcesz wiedzieć, że dobroć Boga chce cię przywieść do nawrócenia? (Rz 2, 4).

3. Wyznanie grzechów. Było przewidziane przez Prawo indywidualnie w niektórych wypadkach, a wspólnotowo w Dzień Prześlągania (por. Kpł 5, 5; 16, 21).

Wyznanie grzechów indywidualne: dyżury spowiednicze, informacje o sposobności do spowiedzi, a nade wszystko nie uleganie psychozie kolejek: byle szybciej, bo następni czekają. Tyle czasu trzeba każdemu poświęcić, ile potrzebuje.

Wyznanie grzechów wspólnotowe: na początku każdej Mszy akt żalu, co winno być czynione zawsze „sercem skruszonym”. Brońmy się przed stereotypem liturgicznym.

4. Formuły modlitewne. Są to najpierw niektóre Psalmi wyrażające skruchę i wolę poprawy. W chrześcijańskiej tradycji litur-

gicznej — już od czasów św. Augustyna — istnieje schemat 7 psalmów pokutnych: Ps 6; 32; 38; 51; 102; 130; 143.

Istnieją także inne formuły modlitwy pokutnej: Iz 63, 7—64, 11; Tb 3, 1—6; Dn 9, 4—19.

Warto byłoby umieścić owe teksty przepisane blisko miejsc spowiedzi i zachęcać w formie pokuty do recytacji tychże. Łaska Boża jest związana ze słowami natchnionymi.

5. *Gesty*. Wśród wielu gestów pokutnych, które były typowe dla epoki starożytnej i mentalności wschodniej (rozdzieranie odzienia, nacięcia, posypanie popiołem, które pozostało jako symbol z okazji Popielca), na uwagę zasługuje, praktykowana zwłaszcza po niewoli babilońskiej, jałmużna i dobre uczynki. „Jałmużna gładzi grzechy” (Syr 3, 30; por. Tb 4, 7—11; Dn 4, 24). Jałmużna-ofiara jako gest solidarności z głodującymi, potrzebującymi, uciśnionymi.

„Grzechy Twoje okupuj dobrymi uczynkami” (Dn 4, 24). Dobre uczynki jako forma pomocy społecznej, spontaniczna pomoc, opieka, zainteresowanie się, uczulenie opinii publicznej, odważne zabranie głosu, upomnienie się o sprawiedliwość w krzywdzie bliźniego.

Powstaje tutaj ważna rzecz: co „zadawać za pokutę”, by uniknąć zniechęcających stereotypów. Okazji do pokuty tego typu będzie wiele, a wartości wychowawcze tego typu „pokut” są niewątpliwe.

6. *Znaki pokuty w życiu Kościoła*. Znaki pokuty opisane w Piśmie św. powinny ożyć w odnowionych obrzędach sakramentu pokuty. Postulował to Sobór Watykański II: „obrzędy i formuły sakramentu pokuty należy tak przejrzeć i ująć, aby jaśniej wyrażały naturę i skutek tego sakramentu” (KL 72).

Wstęp do odnowionych obrzędów sakramentu pokuty z 1973 r. (n. 4) podaje następujące sposoby, przez które chrześcijanie pełnią nieustanną pokutę:

- uczestniczenie w cierpieniach Chrystusa przez cierpliwość,
- spełnianie dzieł miłosierdzia i miłości,
- ustawiczne nawracanie się według ewangelii Chrystusa (por. Jerzego Lieberta „każdego dnia wybierać muszę”).

Kerygmat pokuty pierwotnego Kościoła upomina: „nawróć się!” (por. Ap 2, 5. 16; 3, 3). Św. Paweł w mowie na Areopagu przypomina, że Bóg wzywa teraz wszędzie i wszystkich ludzi do nawrócenia, a opiera to swoje stwierdzenie na wydarzeniu Zmartwychwstania Jezusa (por. Dz 17, 30 n). Znaki pokuty chrześcijańskiej są związane z tym Wielkim Znakiem naszej wiary, jakim jest Zmartwychwstanie Jezusa. „Jeżeli Chrystus nie zmartwychwstał, daremna jest wasza wiara i aż dotąd pozostajecie w grzechach” (1 Kor 15, 17).